

**K OTÁZKE PRÁVOMOCI SÚDU PRVEJ INŠTANCIE ROZHODNÚŤ O NÁHRADE TROV, KTORÉ
VZNIKLI V SÚVISLOSTI S ROZHODOVANÍM O SŤAŽNOSTI PROTI UZNESENIU O VÝŠKE
NÁHRADY TROV KONANIA**

V rozpore so základným právom na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a s právom na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd je právny názor, podľa ktorého sudca súdu prvej inštancie pri rozhodovaní o sťažnosti podľa § 239 Civilného sporového poriadku proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka podľa § 262 ods. 2 Civilného sporového poriadku o výške náhrady trov konania má právomoc rozhodnúť aj o náhrade trov, ktoré stranám vznikli v súvislosti s rozhodovaním o sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka o výške náhrady trov konania.

(Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PLz. ÚS 2/2024 z 18. decembra 2024)

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana a sudcov Jany Baricovej, Ladislava Duditša, Libora Duľu, Miroslava Duriša, Rastislava Kaššáka, Miloša Maďara, Petra Molnára, Petra Straku, Ľuboša Szigetiho, Roberta Šorla (sudca spravodajca) a Martina Vernarského podľa § 13 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov **o zjednotení právnych názorov** I. senátu Ústavného súdu Slovenskej republiky vyjadreného v uznesení č. k. I. ÚS 533/2020-7 z 1. decembra 2020 a odchylného právneho názoru III. senátu Ústavného súdu Slovenskej republiky v konaní sp. zn. III. ÚS 37/2024 takto

r o z h o d o l :

V rozpore so základným právom na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a s právom na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd je právny názor, podľa ktorého sudca súdu prvej inštancie pri rozhodovaní o sťažnosti podľa § 239 Civilného sporového poriadku proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka podľa § 262 ods. 2 Civilného sporového poriadku o výške náhrady trov konania má právomoc rozhodnúť aj o náhrade trov, ktoré stranám vznikli v súvislosti s rozhodovaním o sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka o výške náhrady trov konania.

O d ô v o d n e n i e :

I. Odlišné právne názory

I.1. Právny názor vyjadrený v uznesení č. k. I. ÚS 533/2020-7 z 1. decembra 2020:

1. Podľa právneho názoru uznesenia ústavného súdu č. k. I. ÚS 533/2020-7 z 1. decembra 2020 je podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) zjavne neopodstatnená ústavná sťažnosť sťažovateľa (žalobcu v civilnom spore) pre porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa

čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením okresného súdu, ktorým mu bolo uložené nahradiť žalovanému trovy konania o sťažnosti podanej proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka o výške náhrady trov konania. Absencia úpravy trov sťažnostného konania neznamena, že náhradu trov za sťažnosť, ktorá je opodstatneným a účelne vynaloženým výdavkom súvisiacim s bránením práva podľa § 251 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), nemožno priznať. Rozhodovanie o výške trov konania je v istom zmysle tiež sporom strán. Možno akceptovať použitie ustanovení o náhrade trov konania podľa § 255 a nasl. CSP aj vo vzťahu k trovám sťažnostného konania (čl. 4 CSP). Podľa ústavného súdu vystala potreba, aby sa v budúcnosti prijala právna úprava, ktorá by otázky v súvislosti s náhradou trov sťažnostného konania výslovne vyriešila.

I.2. Právny názor, ku ktorému dospel III. senát v konaní sp. zn. III. ÚS 37/2024:

2. Ústavnou sťažnosťou v konaní sp. zn. III. ÚS 37/2024 traja sťažovatelia, ktorí boli v civilnom spore žalobcami, namietajú porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením, ktorým okresný súd doplnil svoje uznesenie, ktorým rozhodol o sťažnostiach oboch strán civilného sporu proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka o výške náhrady trov konania podľa § 262 ods. 2 CSP. Toto doplnenie spočívalo v tom, že každý zo sťažovateľov bol zaviazaný nahradiť žalovanému náhradu trov sťažnostného konania po 69,14 eur. Okresný súd uznal, že opomenul rozhodnúť o náhrade trov sťažnostného konania žalovaného, a preto uznesením podľa § 225 CSP v spojení s § 234 CSP rozhodol o trovách sťažnostného konania žalovaného, a to nielen o samotnom nároku na náhradu trov sťažnostného konania, ale aj o ich výške.

3. Sťažovatelia porušenie ústavných práv vidia v tom, že o nároku žalovaného na náhradu trov sťažnostného konania nebolo rozhodnuté tak, aby rozhodnutie v jeho základe bolo preskúmateľné na ich odvolanie podľa § 357 písm. m) CSP. Sú toho názoru, že okresný súd mal najprv rozhodnúť o nároku na náhradu trov sťažnostného konania, pričom až po jeho právoplatnosti mohol rozhodnúť o výške trov sťažnostného konania. Spojenie rozhodnutí o nároku na náhradu trov sťažnostného konania a o ich výške je v rozpore s § 262 a § 357 písm. m) CSP.

4. Podstata ústavnej sťažnosti, o ktorej bolo rozhodnuté uznesením č. k. I. ÚS 533/2020-7 z 1. decembra 2020, a sťažnosti, o ktorej sa koná v konaní sp. zn. III. ÚS 37/2024, na prvý pohľad nie je rovnaká. V každej z nich je však rozhodujúci pojem trov sťažnostného konania vytvorený všeobecnými súdmi nad rámec ustanovení CSP. K tomu treba uviesť, že ústavný súd v uznesení č. k. IV. ÚS 130/2024-12 z 18. marca 2024 dospel k záveru, že nedošlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením súdu prvej inštancie, ktorý dospel k záveru, že sťažovateľke nie je dôvod priznať náhradu trov sťažnostného konania, keďže sťažnosť nie je opravným prostriedkom, ale prostriedkom procesnej obrany, za ktorý nepatrí náhrada trov právneho zastúpenia, pričom o nároku sťažovateľky na náhradu trov konania už bolo rozhodnuté rozsudkami súdu prvej inštancie a odvolacieho súdu.

5. III. senát ústavného súdu v konaní sp. zn. III. ÚS 37/2024 dospel k záveru, že v rozpore so základným právom na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a s právom na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je právny názor, podľa ktorého sudca súdu prvej inštancie pri rozhodovaní o sťažnosti podľa § 239 CSP proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka podľa § 262 ods. 2 CSP o výške náhrady trov konania má právomoc rozhodnúť aj o náhrade trov, ktoré stranám vznikli v súvislosti s rozhodovaním o sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka o výške náhrady trov konania. Takýto právny názor je mylný.

II. Zjednotenie odlišných právnych názorov

6. Ustanovenia CSP o náhrade trov konania sa vzťahujú na jednotlivé postupy všeobecných súdov v civilnom spore. Právna úprava náhrady trov konania je obsiahnutá v druhej časti CSP s titulom Konanie v prvej inštancii, a to v jej šiestej časti s titulom Trovy konania. Už z toho možno vyvodiť, že o trovách konania rozhoduje súd prvej inštancie, a to v rozhodnutí, ktorým konanie v jeho inštancii končí, či už rozsudkom, alebo rozhodnutím o zastavení konania, odmietnutí podania alebo o schválení zmieru. O iných ako dovtedy vzniknutých trovách konania súdy rozhodujú len vtedy, ak konaniu na súde prvej inštancie nasleduje iné konanie, pri ktorom je výslovne ustanovené, že je potrebné rozhodnúť o náhrade jeho trov. Tak je tomu len v odvolacom konaní podľa § 396 CSP a dovolacom konaní podľa § 453 CSP. V ustanoveniach o sťažnosti ako osobitného prostriedku nápravy nesprávnosti uznesení vyššieho súdneho úradníka však niet žiadnych ustanovení o tom, že by všeobecným súdom bola daná právomoc osobitne rozhodovať o trovách tohto „sťažnostného“ konania. Preto ani zo systematického pohľadu na zákonnú úpravu náhrady trov konania nemožno dospieť k záveru, že CSP predpokladá alebo súdom prvej inštancie zveruje právomoc rozhodovať o náhrade trov sťažnosti potom, keď o náhrade trov konania prvej inštancie bolo rozhodnuté v súlade so zákonom v rozhodnutí, ktorým konanie na tejto inštancii všeobecného súdnictva končí.

7. Vady konečných rozhodnutí všeobecných súdov majú nielenže rôzne podoby, ale aj po ich právoplatnosti možno predpokladať určité nasadenie strán sporu na uplatnenie ich práv. Napríklad po právoplatnosti sa na účelné uplatnenie práv vyžaduje od strany to, aby svoje trovy konania vyčíslila, alebo ak mieni podať návrh na vykonanie exekúcie, požiadala o vyznačenie právoplatnosti rozhodnutia. Pri vadách rozsudkov, ktoré sa systémovo neriešia opravným prostriedkom (odvolaním), nemožno vylúčiť, že strana bude nútená vynaložiť právne zastúpenie na podanie či už návrhu na opravu chyby v písaní a počítaní, alebo návrhu na doplnenie rozsudku. Ani pri týchto prostriedkoch nápravy, na ktoré je funkčne príslušný rovnako ako pri sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka súd prvej inštancie, zákon nepredpokladá ďalšie rozhodovanie o náhrade trov konania.

8. Je tomu tak preto, že náhrada trov konania sa predovšetkým vo vzťahu k trovám právneho zastúpenia poskytuje v rôznych a pomerne štedrých paušalizovaných schémach, ktoré vylučujú to, aby bolo nevyhnutné stranu odškodňovať za akékoľvek jej nasadenie v súvislosti s uplatnením jej práv. Rozhodovanie o náhrade trov konania nie je cieľom sporového konania, ale zjednodušeným a koncentrovaným nástrojom na zabezpečenie náhrady ujmy, ktorá strane vznikla v súvislosti s uplatňovaním jej hmotného práva. Preto nie je dôvod na to, aby takáto sprievodná vedľajšia rozhodovacia činnosť všeobecných súdov, ktoré sa realizuje v jeho prvej

inštancii, bola vôbec rozložená do nekonečného množstva rozhodnutí o trovách jednotlivých štádií konania, napríklad aj v súvislosti so sťažnosťou proti rozhodnutiu vyššieho súdneho úradníka. Zo zákonnej právnej úpravy je preto zrejmé, že súd prvej inštancie pri rozhodovaní o sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka nemá žiadny zákonný podklad na to, aby vôbec o náhrade trov „sťažnostného konania“ rozhodoval.

9. Právomoc rozhodnúť o trovách sťažnostného konania nemožno vyvodit' ani z § 251 CSP, podľa ktorého trovy konania sú všetky preukázané, odôvodnené a účelne vynaložené výdavky, ktoré vzniknú v konaní v súvislosti s uplatňovaním alebo bránením práva. Toto ustanovenie nemožno vykladať bez vzťahu k ustanoveniam § 262 ods. 1 CSP, § 396 CSP a § 453 CSP, z ktorých vyplýva, že sa rozhoduje len o nároku na náhradu trov konania na súde prvej inštancie, odvolacieho a dovolacieho konania. Vo vzťahu k iným čiastkovým a vedľajším postupom všeobecných súdov, ktorým je aj rozhodovanie o výške náhrady trov konania, zákon neustanovuje ich právomoc rozhodovať o výške náhrady trov konania. Z dikcie CSP „všetky... výdavky“ nemožno vyvodit', že akýkoľvek výdavok či iný náklad strany sporového konania musia byť nahradené ako trovy konania. Práve naopak. K náhrade trov konania možno pristúpiť len v zákonom jasne ustanovených situáciách (skončenie konania na súde prvej inštancie, pri rozhodnutí odvolaní alebo o dovolaní) a len v ich procesnom priestore sa, rešpektujúc čl. 51 ods. 1 ústavy, možno domáhať náhrady „všetkých“ výdavkov spĺňajúcich kvality normované v § 251 CSP.

10. Z toho, že podľa § 251 CSP sú trovami konania všetky preukázané, odôvodnené a účelne vynaložené výdavky, ktoré vzniknú v konaní v súvislosti s uplatňovaním alebo bránením práva, nemožno vyvodit', že trovy konania sú právom, ktoré je uplatňované alebo bránené v konaní. Civilný spor je vždy sporom o právo, ktoré vyplýva z hmotnoprávných vzťahov, a nie sporom o určitý čiastkový procesný nárok, akým je aj nárok na náhradu trov konania. Rozhodovanie o výške trov konania preto nie je sporom či konaním, ale vedľajšou, zákonom v určitých situáciách ustanovenou súčasťou rozhodovania o uplatnenom alebo bránenom práve, či už v konaní na súde prvej inštancie, odvolacom alebo dovolacom súde. Iné rozhodovanie o náhrade trov konania, teda preukázaných, odôvodnených a účelne vynaložených výdavkov na uplatnenie alebo bránenie práva zo zákona, ktorým je CSP, nevyplýva. Preto je rozhodovanie o náhrade trov konania pri rozhodovaní o sťažnosti podľa § 239 CSP proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka podľa § 262 ods. 2 CSP o výške náhrady trov konania zjavne mylným konštruktom, ktorý je v rozpore so zákonom. To zakladá jeho rozpor s ústavnými právami na súdnu ochranu a spravodlivé súdne konanie.

11. Právny názor, podľa ktorého majú všeobecné súdy rozhodovať o trovách „sťažnostného konania“, vychádza z potreby vyplnenia domnejšej medzery v zákone ako prvku teleologického výkladu (bližšie MÖLLERS, T. M. J. Juristische Methodenlehre. C. H. Beck : München 2017, s. 216 a nasl.). Ide o nesprávny prístup súdnej moci, ktorá sa vydáva na cestu zákonodarcu tak, ako to je zrejmé z dopĺňujúceho argumentu uznesenia ústavného súdu č. k. I. ÚS 533/2020-7 z 1. decembra 2020, ktorý zdôraznil potrebu prijatia právnej úpravy náhrady trov sťažnostného konania. Tvorbou noriem súdmi však nemožno vyplňať také medzery, ktoré nie sú v rozpore s úmyslom zákona.

12. Z izolovaného výkladu § 251 CSP nemožno vyvodit', že úmyslom zákona je nahradzovať všetky výdavky, ktoré stranám vzniknú v civilnom spore. Ide len o tie trovy, ku vzniku ktorých došlo v konaní na súde prvej inštancie do rozhodnutia, ktorým toto konanie končí (§ 262 ods. 1 CSP), v odvolacom a dovolacom konaní (§ 396 CSP a § 453 CSP). Z jasného vyjadrenia právomocí všeobecných súdov je tak zrejmé, že úmyslom zákona je, aby bolo rozhodované len o trovách konania, ku vzniku ktorých došlo v zákonom predpokladaných štádiách civilného procesu. To vylučuje splnenie základného predpokladu na dopĺňanie noriem o náhrade trov konania, ktorou je jasná medzera v zákone v rozpore s úmyslom zákona. Identifikácia tejto medzery – nedostatku úpravy trov sťažostného konania – je tak mylným zdaním medzery, ktorej následné vyplnenie je tak rozporné so základným právom na súdnu ochranu a právom na spravodlivé súdne konanie.